

بنیاد
زمین زنده

مؤسسه توسعه پایدار
و محیط زیست

انستیتو مهندسی
نفت دانشگاه تهران

سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس

مؤسسه مطالعات
بین المللی انرژی

گزارش کارگاه

برنامه ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در
ایران — درس‌هایی از تجارب بین‌المللی

در چارچوب اجرای طرح

گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع

عسلویه، مرکز همایش‌های سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس

۱۷ خرداد ماه ۱۳۹۰

فهرست مطالب

کارگاه برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در ایران — درس‌هایی از تجارب بین‌المللی ... ۳	
هدف‌های کارگاه	۴
ترکیب شرکت کنندگان	۴
مشروح کارگاه	۵
دکتر سید سهیل قرشی، معاونت مدیر عامل سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس	
دکتر عماد رعایایی، معاون مدیریت پژوهش و توسعه شرکت ملی نفت پارس	
نقطه نظرات نمایندگان جوامع بومی و محلی عسلویه	
آقای بوهندی کمالی، عضو شورای بخش عسلویه	
حجت الاسلام گنجی امام جمعه عسلویه	
نمایش مستندی در ارتباط با اولین کارگاه هم‌اندیشی در عسلویه	
آقای پلنگی رئیس شورای شهر عسلویه	
دکتر قرشی، معاون مدیر عامل منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس	
دکتر ادگاردو گارسیا لارالده (ونزوئلا)، نماینده بنیاد زمین زنده	
دکتر سید امیر طالبیان، عضو هیئت علمی مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی	
حجت الاسلام محمد نصیری، مشاور استاندار بوشهر	
توضیحات دکتر قرشی در مسائل اجتماعی و فرهنگی	
مهندس فخری رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان بوشهر	
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۶

کارگاه برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در ایران — درسهایی از تجارب بین‌المللی

در راستا اجرای طرح «گفتگو و توسعه پایدار در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع»، کارگاه برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در ایران — درسهایی از تجارب بین‌المللی، با حمایت و پشتیبانی سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس و با همکاری انستیتو مهندسی نفت، مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست (سنستا)، بنیاد زمین زنده و مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، در تاریخ ۱۷ خرداد ۱۳۹۰، در محل سالن همایش‌های منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، عسلویه برگزار شد.

در ارتباط با برگزاری کارگاه مذکور، در روز ۱۶ خرداد ۱۳۹۰ نیز جلسه‌ای با حضور دکتر سید سهیل قرشی (معاون مدیر عامل منطقه ویژه)، کارشناسان و مدیران بخش سلامت، ایمنی و محیط‌زیست منطقه ویژه، دکتر فرهنگ جلالی رئیس انستیتو مهندسی نفت، دکتر محمد تقی فرور رئیس هیئت مدیره مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست به همراه سه نفر از کارشناسان سنستا و دکتر ادگاردو گارسیا لارآلده از بنیاد زمین زنده برگزار شد. مهمترین موارد گفتگو در این جلسه شامل مطالب زیر بود:

- توضیحات دکتر قرشی در ارتباط با چالش‌های دستیابی به توسعه پایدار در منطقه، بخصوص در موارد زیست‌محیطی، بهداشتی و آلاینده‌ها و حوزه وظایف سازمان در موارد مذکور و پشتیبانی منطقه ویژه پارس از فعالیت‌ها و اقدام‌های مثبت و موثر در رفع چالش‌های موجود؛
- توضیحات دکتر فرهنگ جلالی، در مورد طرح گفتگو و توسعه در ایران، هدف‌ها و نتایج مورد انتظار طرح در استفاده از دستاوردها و تجارب بین‌المللی موفق در موارد مشابه با منطقه عسلویه با لحاظ کردن ویژگی‌های خاص و بومی منطقه و همسو شدن گروه‌های ذینفع مختلف در دستیابی به توسعه پایدار در منطقه عسلویه؛
- توضیحات همکاران مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست در مورد متدولوژی و شیوه اجرای طرح گفتگو و توسعه در ایران و کار با گروه‌های ذینفع مختلف در منطقه عسلویه برای تعامل این گروه‌ها در دستیابی به راهکارهای عملی و کاربردی در دستیابی به توسعه پایدار از طریق برگزاری کارگاه‌های مشارکتی و نشست‌های مشورتی؛
- هماهنگی و تبادل افکار و تجارب بخش‌های مرتبط منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس با همکاران طرح حاضر، در چگونگی برگزاری کارگاه «برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء توسعه پایدار در ایران — درسهایی از تجارب بین‌المللی» جهت هر چه پربارتر برگزار شدن کارگاه و دستیابی به نتایج مورد انتظار.

در ادامه نشست صبح زود ۱۷ خرداد ۱۳۹۰ با حضور دکتر قرشی، دکتر جلالی، دکتر گارسیا، دکتر فرور و تعدادی از همکاران منطقه ویژه، شیوه‌های کار co-management (همگردانی) که مبتنی بر همیاری گروه‌های ذینفع است مورد بررسی بیشتر قرار گرفت و نسخه‌ای از کتاب مربوط که

توسط سنستا و اتحادیه بین المللی حفظ طبیعت در این مورد با تجربیات جهانی منتشر شده است^۱
تقدیم دکتر قرشی شد.

هدفهای کارگاه

- مروری بر چالش‌های موجود بین توسعه پایدار و صنایع نفت و گاز؛
- مروری بر برخی تجارب بین‌المللی و یادگیری از آنها؛
- مروری بر تجارب ملی مرتبط با توسعه پایدار در ایران (نه تنها محدود به صنایع نفت و گاز)؛
- مروری بر شیوه برقراری و نتایج کارگاه قبلی «هم‌اندیشی و رهیابی با گروه‌های ذینفع: بهبود زندگی و توسعه پایدار در منطقه عسلویه»؛
- همکاری در درک بهتر هدفها، راهکارها و فعالیت‌های طرح: «گفتگو و توسعه در ایران، ایجاد هم‌سویی بین گروه‌های ذینفع» و تسهیل مشارکت و پشتیبانی دیگر گروه‌ها در اجرای طرح.

ترکیب شرکت کنندگان

کارگاه با شرکت ۳۹ نفر^۲ از نمایندگان گروه‌های زیر تشکیل گردید:

- مدیران ارشد، مدیران رده میانی و کارکنان فنی صنایع نفت و گاز، نمایندگان جوامع بومی و محلی، سازمان‌های دولتی، متخصصان، مقامات استانی و محلی و سایر افرادی که در چالش‌ها و ارتقاء توسعه پایدار در منطقه عسلویه دخیل می‌باشند.

¹ Borrini-Feyerabend, G; M Pimbert; M T Farvar; A Kothari and Y Renard. *Sharing Power— learning by doing in co-management of natural resources throughout the world*. IIED and IUCN/ CEESP, Cenesta, Tehran, 2004

^۲ پیوست شماره ۱- لیست شرکت کنندگان کارگاه؛

مشروح کارگاه

کارگاه بعد از قرائت سوره انشراح و توضیحاتی درباره آیه کلیدی آن (ان مع العسر یسراً) آن و پیغام این آیه شریفه برای موضوع کارگاه توسط دکتر محمد تقی فرور، رئیس هیئت مدیره مؤسسه توسعه پایدار و محیط زیست، آغاز شد.

دکتر سید سهیل قرشی، معاونت مدیر عامل سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس

دکتر قرشی پس از خوشامدگویی به میهمانان و شرکت کنندگان حاضر در کارگاه و اشاره به نتایج نشست مشورتی روز ۱۶ خرداد با همکاران طرح (مرکز مطالعات بین‌المللی انرژی، انستیتو مهندسی نفت دانشگاه تهران، مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست و بنیاد زمین زنده) بیان کرد: هدف از برگزاری چنین

نشست‌هایی تعریف درست رابطه بین صنایع نفت و گاز و توسعه پایدار و ارتقاء کیفیت زندگی مردم است که با اندکی همراهی و همسویی گروه‌های ذینفع می‌توان این رابطه را برای رسیدن به تفاهم و تعامل رهبری نمود. هدف توسعه صنعت در هر اجتماعی نهایتاً بهبود وضعیت اقتصادی، ارتقاء معیشت جامعه و بالا بردن کیفیت زندگی مردم می‌باشد، همانطور که هدف اصلی کار ما نیز توسعه اقتصادی و اجتماعی است، توسعه‌ای که در سطح ملی تعریف می‌شود نه در سطح بومی و محلی. مطالعه صنایع بزرگی همچون نفت نشان داده است که این صنایع عموماً در جایی کشف و

بهره‌برداری شده‌اند که از لحاظ مدرنیته رشد چندانی نداشته است و در مناطق صعب‌العبور، بیابان‌ها و شوره‌زارها بوده است. فرآیند کشف منابع بزرگ به این صورت است که بعد از بررسی و مطالعه این منابع، سیلی از متخصصان و تجهیزات به منطقه وارد میشود و بعد از ۵ الی ۱۰ سال مجموعه‌ای از صنایع سنگین شکل می‌گیرد که زندگی و فرهنگ جوامع بومی را تحت تاثیر قرار داده باعث بروز مشکلات زیست‌محیطی که جزء لاینفک توسعه این صنایع هستند، می‌شود. وی با تاکید به دیدگاه واقع‌گرایانه برای رویارویی با چنین معضلاتی بیان کرد: همیشه راهکارهایی وجود دارد، که در برطرف کردن مشکلات و پرکردن خلاءها و فاصله‌های ایجاد شده موثر است، از آن جمله مطالعات زیست‌محیطی و استفاده از تجارب ملی و بین‌المللی است که به عنوان راهگشای عملی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

در ادامه دکتر قرشی به پیشرفت‌های ایجاد شده در علوم و فنون مربوط به صنعت نفت در کشور اشاره و اضافه کرد که صنعت نفت در گذشته از جمله صنایع وابسته به شمار میرفت و تحریم‌های اعمال شده در این زمینه، ما را برای رسیدن به خودکفایی در این صنایع کمک کرده و ما باید در حفظ این دستاوردها کوشا باشیم. در پایان ایشان یادآور شد: ما قصد داریم با برگزاری چنین کارگاه‌هایی از تجارب سایر ملل استفاده

کنیم و برای رسیدن به این امر با تمامی مسئولان و مدیران در سطح استانی و منطقه‌ای مشورت می‌نماییم، تا به نتایج مورد انتظار و حل چالش‌های موجود در منطقه نائل شویم.

دکتر عماد رعایایی، معاون مدیریت پژوهش و توسعه شرکت ملی نفت پارس

دکتر رعایایی با ارائه مطالبی در زمینه «توسعه پایدار در صنعت نفت و گاز» توضیحاتی را در این زمینه به جمع ارائه داد و بیان کرد همانطور که نظام HSE (سلامت، ایمنی و محیط‌زیست) همواره برای جلوگیری از بوجود آمدن چالش‌ها و مخاطرات، روشهای پیشگیری را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد، مهمترین نکات پراهمیت و قابل توجه در ارتباط با توسعه پایدار و صنایع نفت و گاز نیز شامل موارد زیر است:

- تنوع زیستی؛
- تغییرات آب و هوا؛
- مشارکت در مسائل اجتماعی در منطقه؛
- الزامات اخلاقی و حقوق بشر؛
- مدیریت سلامت؛
- مدیریت جلوگیری از نشت‌ریزها؛
- ارتقاء فرهنگ ایمنی در بین پرسنل شاغل و مردم بومی منطقه؛
- ظرفیت‌سازی در منطقه از طریق همکاری‌های فناوری؛
- ارتقاء کیفیت هوای منطقه؛
- مدیریت پسماندها؛
- مدیریت آب.

[جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به پاورپوینت ارائه شده در کارگاه؛](#)

نقطه نظرات نمایندگان جوامع بومی و محلی عسلویه

در ادامه جلسه دکتر محمد تقی فرور، رئیس هیئت مدیره مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست و تسهیلگر کارگاه از نمایندگان جوامع بومی دعوت کرد تا نقطه نظرهای خود را در ارتباط با هدف‌های کارگاه و موضوع‌های مورد بحث به جمع ارائه دهند.

آقای بوهندی کمالی، عضو شورای بخش عسلویه

جوامع بومی و محلی هیچوقت دنبال تقابل نبوده‌اند، اگر ارتباط و همفکری میان جوامع بومی و صنایع نفت و گاز وجود داشته باشد و مردم احساس کنند که سهم کوچکی در این توسعه صنعتی دارند هیچوقت به مقابله با آن بر نمی‌خیزند. هدف از توسعه این صنایع، در نهایت، تداوم و پیشرفت مملکت است و بدون همکاری و همراهی تمام گروه‌ها، رسیدن به چنین هدفی امکان‌پذیر نخواهد بود. وی بعنوان مثال اشاره کرد که شرکت کنندگان کارگاه اول که قبل از آن مایوس و سرخورده بودند پس از تجربه آن کارگاه احساس امیدواری و خوش بینی بیشتر داشتند. نامبرده سخنان خود را با این جمله به پایان رساند: «دست به دست هم دهیم و میهن خویش را کنیم آباد».

حجت الاسلام گنجی امام جمعه عسلویه

ایشان بیان کرد: پیامبر اکرم فرموده‌اند، پنج چیز است که اگر هرکدام از آنها نباشد انسان در رنج است و مهمتر از همه سلامتی بدن است. نامبرده با ذکر چنین مقدمه‌ای بیان کرد که بحث محیط‌زیست بارها در این منطقه مطرح شده اما متأسفانه پیگیری نشده است، امید است این بار به طور جدی‌تری به فکر رفع چالش‌های موجود در این امر باشیم و اظهار خشنودی کرد که مسئولان دوباره به فکر حل این معضل افتاده‌اند. در ادامه یادآور شد که مردم عسلویه مردمان بسیار خوب و نجیبی هستند و همواره با منطقه ویژه همکاری و تعامل لازم را داشته‌اند. در پایان با اشاره به گفته رهبر معظم انقلاب اسلامی: «مشکلات عسلویه بایستی هر چه زودتر حل شود»، اضافه کرد رفع مشکلات بهداشتی، آموزشی، فرهنگی و محیط‌زیستی عسلویه نیازمند توجه عاجل و رسیدگی و پیگیری خاص است.

نمایش مستندی در ارتباط با اولین کارگاه هم‌اندیشی در عسلویه

در ادامه کارگاه مستند ۸ دقیقه‌ای از برگزاری نخستین نشست هم‌اندیشی با نمایندگان جوامع بومی و محلی در عسلویه به نمایش درآمد. این مستند تصویری با توصیف سیمای صنعتی عسلویه و تاثیر آن بر سیمای بومی روستاها، طبیعت و معیشت مردم و... توضیحات مختصری در مورد برگزاری جلسات معارفه و معرفی طرح «گفتگو و توسعه در ایران: ایجاد همسوئی میان گروه‌های ذینفع» با کارشناسان و مسئولان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس، و چگونگی برگزاری اولین کارگاه «هم‌اندیشی و رهیابی با گروه‌های ذینفع: بهبود زندگی و توسعه پایدار در منطقه عسلویه» به حضاران در نشست ارائه داد. به نقل از این مستند: «هر کس از دری سخن گفت، «نمایندگان گروه‌های ذینفع شرکت کننده با آسودگی خیال به تشریح وضع موجود (دردها و غصه‌ها)، ترسیم چشم انداز مطلوب آینده (آمال و آرزوها) و درآوردن نقشه راه (راهکار جهت زودودن دردها و غصه‌ها) پرداختند» و در انتها پیام یکی بود، توسعه پایدار و حفظ محیط‌زیست و راهکار».

[جهت جزئیات بیشتر رجوع شود به فایل مولتی مدیای پیوست؛](#)

آقای پلنگی رئیس شورای شهر عسلویه

با تشکر ویژه از بنیان برگزاری این نشست هم‌اندیشی و کارگاه، و اظهار خرسندی از گردهمایی بیان کرد، ما خدا را شکر می‌کنیم که همه به این باور رسیده‌ایم که می‌توانیم در کنار هم بنشینیم و با تبادل نظر و بحث

در مورد توسعه و پیشرفت‌های منطقه در صنایع

نفت و گاز به تفاهم برسیم. چرا ما باید از

محدودیت‌ها و چالش‌ها سخن بگوییم، در حالی که

تجربیات و راهکارهای ارزشمندی در دنیا برای رفع

این چالش‌ها و مشکلات وجود دارد و ما از آن بی

خبریم. ما باید در منطقه و بین کشورهای همسایه

از همه نظر الگو باشیم، زیرا کشور ما قابلیت توسعه

و پیشرفت زیادی دارد. شاید تفکر مسئولان بر این

باشد که زندگی آنها در عسلویه به صورت موقت

می‌باشد و به همین دلیل به توسعه زیربنایی در این منطقه توجه چندانی نشان نمی‌دهند. در حالی که همه

ما با هم و در کنار هم در این منطقه زندگی می‌کنیم. وی تاکید کرد، هیچوقت بین جوامع محلی و مدیران

منطقه ویژه تقابلی وجود نداشته است، و دورنمای ساخته شده از مردم منطقه با واقعیت سازگار نیست. این

مردم فقط خواستار نیازهای اولیه زندگی خود هستند و بعضا صنایع نفت و گاز همین را هم از آنها دریغ

می‌کنند که این امر باعث می‌شود مردم برای دریافت این نیازمندی‌ها به تکاپو بیفتند.

وی به عنوان نماینده جوامع بومی در این منطقه و زبان مردم عسلویه، رسیدگی به مسائل زیست‌محیطی را

از اولویت‌های منطقه دانسته و اظهار داشت که در سایر موارد از جمله مسائل آموزشی، بهداشتی و فرهنگی

نیز ارگان‌های مربوط باید همکاری کنند و همه چیز به عهده منطقه ویژه نخواهد بود. با ادامه این

همکاری‌ها، مسئولان منطقه ویژه نیز احساس رضایت خواهند نمود چراکه آنها هم در این منطقه زندگی می‌کنند. ما مردم عسلویه همواره تعامل و تفاهم خود را با دیگر سازمان‌ها و ارگان‌های مربوط خواهیم داشت و امیدواریم ادامه این محیط حاکی از تفاهم و اعتماد به راهکارهای عملی در حل مشکلات منطقه منجر شود.

دکتر قرشی، معاون مدیر عامل منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس

ایشان با تایید سخنان آقای پلنگی، از صدق بیان ایشان تشکر کرد و در کنار آن از همه خواست که درخواست‌های خود را در چارچوب قانونی بیان کنند. وی همچنین اضافه کرد، ۱۲ وزارتخانه و ۴ نهاد در کشور وجود دارد که تنها یکی از آنها نفت است و بعضی اوقات حتی بین سازمان‌های مذکور نیز اختلافاتی وجود دارد و بنابراین نباید از صنایع نفت و گاز توقع داشت که به تمامی مشکلات منطقه به تنهایی رسیدگی کند. با این حال منطقه ویژه از زمان ورود خود بسیاری موارد از جمله خطوط مخابراتی، ارتباط رادیویی و موبایل را سامان‌دهی کرده است. نامبرده همچنین تاکید کرد که ما باید از تجربیات و آموخته‌های هم درس بگیریم تا در کنار هم به تفاهم برسیم.

دکتر ادگاردو گارسیا لارالده (ونزوئلا)، نماینده بنیاد زمین زنده

دکتر گارسیا، با اظهار خشنودی از حضور در جمع حاضران کارگاه، به ارائه مطلبی زیر عنوان «توسعه پایدار و صنایع نفت و گاز، درس‌هایی از تجارب بین‌المللی» پرداخت. از جمله مهمترین موضوع‌هایی که دکتر گارسیا به آن پرداخت موارد زیر بود:

- معرفی بنیاد زمین زنده: هدف‌ها و تجربیات این بنیاد؛
- ارائه تعاریفی از توسعه پایدار و تاکید بر مسئولیت پذیری نسبت به آینده به عنوان مفهوم کلیدی توسعه پایدار؛
- چالش‌های توسعه پایدار در صنایع نفت و گاز منجمله:
 - آلودگی آب، هوا، خاک (ریزش نفتی، فلرهای شعله‌ور و غیره)؛
 - تغییرات جمعیتی به سبب مهاجرت؛
 - تغییرات در منابع طبیعی و حق دسترسی جوامع محلی به آن؛
 - تغییر معیشت‌های سنتی و نظام‌های اجتماعی و اقتصادی؛
 - تنش‌های اجتماعی (مابین جوامع سنتی و افراد تازه وارد (بومیان و غیربومیان)؛
 - تقابل فرهنگ‌های سنتی و فرهنگ‌های جدید؛
 - اختلاف میان سازمان‌ها و کم شدن همکاری بین‌انها و...
- ارائه تجارب موفق بین‌المللی با تاکید بر:
 - چشم‌اندازی از آمریکای جنوبی در دستیابی به توسعه پایدار؛
 - تجربه دریای شمال؛
 - همکاری برای حفظ تنوع زیستی و توسعه جوامع در ونزوئلا؛

- درس‌های کلیدی از تجارب بین‌المللی با تاکید خاص بر سرمایه اجتماعی؛ اجماع نظر گروه‌های ذینفع و مشروعیت اقدام‌ها؛
 - چالش‌ها و درس‌های آموخته؛
 - گفتگو، مذاکره و حل اختلاف، راه حلی برای توسعه پایدار؛
- در آخر نامبرده بازخوردهای نهایی را چنین مطرح کرد:**

- هیچ نسخه جهانی یا سیستم جادویی برای رفع چالش‌ها وجود ندارد، هر جامعه مسیر و راه‌حل‌های خود را براساس ارزش‌ها، فرهنگ و هدف‌های خود طراحی می‌کند؛
- همه ما احتیاج داریم از یکدیگر یاد بگیریم، هیچ کس تمام جواب‌ها را نمیداند؛
- بحران‌های زیست‌محیطی اجتماعی و اقتصادی امروز دنیا همانطور که به فرصت‌ها تاکید می‌کند به همان نسبت نیز به تهدیدها دلالت دارد؛ زمان گفتگو، تسهیم و اجماع فرا رسیده است.

[جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به پاورپوینت ارائه شده در کارگاه؛](#)

در کنار توضیحات دکتر گارسیا، در موارد لازم دکتر قرشی، توضیحات مرتبط و مفصلی در ارتباط با موارد مشابه در منطقه عملویه بیان می‌کرد. بیان کردن موارد مشابه توسط دکتر قرشی از آن جهت حائز اهمیت بود که چالش‌های میان صنایع نفت و گاز و توسعه پایدار در سطح بین‌المللی و شیوه برخورد در رفع این چالش‌ها در تجارب

موفق بین‌المللی می‌تواند راهگشایی برای یافتن راه حل برای چالش‌های منطقه عملویه با لحاظ کردن ملاحظات ملی و بومی باشد.

دکتر سید امیر طالبیان، عضو هیئت علمی مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی

دکتر طالبیان با تشکر ویژه از مسئولان سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس در پشتیبانی از اجرای طرح «گفتگو و توسعه در ایران، ایجاد همسویی میان گروه‌های ذینفع» و اشاره به تجربیات مختلف پژوهشی و تحقیقاتی در منطقه عسلویه بیان کرد: امیدواریم نتایج اجرای این گونه طرح‌ها و در پی آن تعامل گروه‌های مختلف (مسئولان ملی، استانی و محلی، صنایع نفت و گاز، جوامع بومی و محلی، سازمان‌های دولتی، تسهیل‌گران اجتماعی، سازمان‌های مردم‌نهاد و...) در حل مشکلات، به عنوان الگویی برای دست‌اندرکاران مورد استفاده قرار گیرد، بخصوص با توجه به توسعه منطقه آزادگان و یادآوران در آینده نزدیک. نامبرده با اشاره به سابقه‌ای از مطالعات و طرح‌های مرتبط با پژوهش اجتماعی در منطقه عسلویه، توجه جدی به این مطالعات را یادآور شد و بیان کرد که برگزاری همایش‌های اول و دوم توسعه پایدار و دانایی محور در عسلویه نیز با تکیه بر نتایج و یافته‌های تحقیقات انجام شده شکل گرفت و جوانه‌ها و ضرورت‌های این گونه پژوهش‌های اجتماعی و توجه به آنها بخصوص در بحث تعامل با جامعه محلی به عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار مشخص شد.

دکتر طالبیان دلیل حمایت مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی از طرح «گفتگو و توسعه در ایران، همسوئی گروه‌های ذینفع..» را نکته اشتراک این طرح با طرح در حال اجرای مؤسسه مطالعات بین‌المللی تحت عنوان «مطالعه جامع پیامدهای فرهنگی- اجتماعی استقرار صنعت نفت و گاز در سطح جوامع و اجتماعات منطقه ویژه انرژی پارس» و همسو بودن این دو طرح اعلام کرد. ضمن اینکه پشتیبانی و حمایت منطقه ویژه و سایر ذینفعان نفتی و حاکمیتی از این طرح‌ها را گامی مثبت و موثر در جهت تعامل سه گروه حاکمیت، نفت و مردم در دستیابی به توسعه پایدار در منطقه اعلام کرد.

در ادامه دکتر طالبیان مطلبی را در ارتباط با اجرای طرح «مطالعه جامع پیامدهای فرهنگی- اجتماعی استقرار صنعت نفت و گاز در سطح جوامع و اجتماعات منطقه‌ی ویژه‌ی اقتصادی انرژی پارس» به جمع ارائه داد که مهمترین موارد آن شامل موضوعات زیر بود:

- معرفی اجمالی طرح فوق الذکر مؤسسه، عناصر اصلی انجام پروژه و گام اول مطالعه (فاز صفر) با تکیه بر تحلیل و تبیین مسائل اجتماعی- فرهنگی توسعه منطقه‌ای مبتنی بر پایداری طرح‌های صنعت نفت و گاز (بطور خاص منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس)؛
- هدف کلی پروژه
 - بررسی و شناخت سیستم و زیر سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع محلی، تحلیل تعاملات و اثرات متقابل جوامع محلی و نفت، شناسایی پتانسیل‌ها و توانمندی‌ها، فرصت‌ها و چالش‌ها برای توسعه ابعاد اجتماعی فرهنگی توسعه منطقه‌ای مبتنی بر پایداری طرح‌های صنعت نفت و گاز در منطقه؛
 - تدوین طرح‌ها و آلترناتیوهای توسعه منطقه‌ای مبتنی بر پایداری طرح‌های صنعت نفت و گاز.
- هدف‌های ویژه بر اساس ملاحظات اجتماعی- فرهنگی شامل:
 - تعیین چالش‌های صنعت نفت و گاز در منطقه؛
 - شناسایی توانمندیها و استعدادهای توسعه صنعت نفت و گاز؛
 - تعیین اهداف کلان صنعت نفت و گاز در منطقه؛
 - تعیین راهبردهای توسعه صنعت نفت و گاز در منطقه و زیرسیستم‌های آن؛
 - تدوین اهداف کمی و کیفی صنایع نفت و گاز و زیرسیستم‌های آن؛
 - تدوین هدف‌ها و سیاست‌های اجرایی و مدل عملیاتی توسعه منطقه‌ای صنایع نفت و گاز؛
 - شناسایی طرح‌ها و تدوین پروژه‌های اجرایی در قالب طرح‌های مختلف.
- موارد مورد بررسی
 - وضع موجود فرهنگ عمومی و آسیب‌های اجتماعی منطقه و راهکارهای جهت توسعه مسئولانه؛
 - وضع موجود اشتغال و آموزش نیروی انسانی منطقه و راهکارها؛
 - وضع موجود مشارکت مردم محلی با طرح‌های توسعه‌ای منطقه و راهکارها؛
 - پیش‌بینی، برنامه‌ریزی و آینده‌نگری جهت اسکان مردم بومی در منطقه و راهکارها؛

- وضع فعلی انطباق منطقه با انتظارات کارکنان و همچنین مردم منطقه و استان بوشهر و راهکارها؛
 - ساختار سازمانی و مدیریت کنونی منطقه برای برنامه‌ریزی و مواجهه با موضوعات اجتماعی- فرهنگی و راهکارها؛
- ایشان در ادامه با شرح چارچوب نظری و روش تحقیق، تعاریفی از توسعه پایدار را به جمع ارائه دادند و
- نتایج مورد انتظار طرح را به شرح زیر برشمردند:

- شناسایی وضع موجود اجتماعی- فرهنگی منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس؛
 - طراحی و تدوین الگوی برنامه جامع و یکپارچه مدیریت اجتماعی- فرهنگی منطقه؛
 - ارائه راهکارهایی در جهت توسعه پایدار و مسوولانه منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس در مناطق پارس شمالی، میانی و جنوبی.
- دکتر طالبیان در انتها با اشاره به ابزارها و فنون ارتباط‌گیری با گروه‌های ذینفع همچون: مکاتبه، پرسشنامه، تکنیک‌های ارزیابی مشارکتی، مصاحبه، بحث متمرکز گروهی و... از وجود دو کمیته راهبردی و فنی با شرح وظایف مشخص که وظیفه پیشبرد پروژه را به عهده دارند، سخن گفت.

[جهت اطلاعات بیشتر رجوع شود به پاورپوینت ارائه شده در کارگاه.](#)

حجت الاسلام محمد نصیری، مشاور استاندار بوشهر

حجت الاسلام نصیری با تشکر از حضار و استادان حاضر در نشست و استفاده از فضای علمی جلسه و

موضوع‌های مطرح شده و صحبت از مسائل اجتماعی بیان کرد: توجه به این نکته لازم است که در مسائل اجتماعی، مباحث فرهنگی و ارزشی را هم ود بکنید، تا ارزش‌های حاکم در جامعه محلی خودبخود به عنوان عامل پیشگیرنده در جامعه عمل نماید. در حوزه فرهنگی به سراغ ارزش‌ها می‌رویم، فرهنگ قناعت در جامعه وجود داشته، اما با وجود صنعت، فرهنگ مصرف و

اشرافی‌گری در منطقه به وجود آمده است. باید برخی از ارزش‌ها را در فعالیت‌ها و مطالعات بگنجانیم و در برنامه‌ریزی‌ها مد نظر قرار دهیم. یعنی در کنار مسائل اجتماعی توجه به مسائل فرهنگی را از یاد نبریم و آنها را در کنار هم ببینیم.

توضیحات دکتر قرشی در مسائل اجتماعی و فرهنگی

در حیطه مسائل اجتماعی و فرهنگی، در سازمان منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس ۶ کارگروه تشکیل داده‌ایم، که شامل کارگروه فرهنگی، اجتماعی و رفاهی، کارگروه بهداشت، سلامت و پیشگیری از

آسیب‌های اجتماعی و روانی، کارگروه HSE مشتمل بر پدافند، کارگروه فوق‌العاده و مزایای کارکنان، کارگروه ساختار و سازمان و... می‌باشد. برخی از این کارگروه‌ها، کارگروه‌های فرعی نیز دارد. سازمان از آذرماه سال ۸۹ در این کارگروه‌ها فعالیت می‌کند و خروجی‌هایی نیز داشته است که

منتظر مصوب شدن آنها می‌باشد. بخصوص در بحث بهداشت و درمان و HSE به صورت فعال مقوله «پیشگیری بهتر از درمان» را دنبال می‌کنیم. وجود این کارگروه‌ها برای ایجاد یکپارچگی بین بخش‌های مختلف صنایع نفت و گاز، ایجاد تفاهم، درک نیازهای همدیگر، به اشتراک گذاشتن تجارب و استفاده از آنها لازم و ضروری است. این درک و تفاهم تا به حال وجود نداشته و فاصله‌ای به وجود آمده است که باید در رفع آن کوشید، و چه بهتر اینکه یکپارچگی از اینجا شروع شود و در صورت موفقیت به دیگر جاها منتقل شود.

ضمن اینکه بُعد فرهنگی و اجتماعی، مقوله‌ای است که بحث تهاجم استکبار در آن وجود دارد، استکبار به نحوی می‌خواهد ارزش‌ها را ضد ارزش جلوه دهد، این بحث، مقوله حساسی است و مقام معظم رهبری هم روی آن تاکید بسیاری دارند، همانطور که سازمان نیز نسبت به آن توجه و حساسیت بسیار دارد و در آنجاست که سازمان نقش بزرگوارانی چون شما را در این مجموعه نیاز دارد. تکلیف‌هایی نیز به ما واگذار شده است که پیگیر مصوب و اجرائی کردن آنها هستیم. بخصوص نماینده ولایت فقیه در استان به مسائل فرهنگی و اجتماعی توجه خاص دارند و سازمان ما نیز خودش را با آن مجموعه و استان کاملاً متحد و یک دست می‌داند و اعتقاد دارد که در این حوزه‌ها باید به صورت عمیق، نه سطحی و نمایشی کار کنیم. اگر امور اجتماعی و فرهنگی به صورت مناسب صیانت، حفظ و تحکیم نشود، دیگر ارزش‌ها را به راحتی آسیب‌پذیر می‌کند. در پی توجه و حساسیت به این مسائل فرهنگی و اجتماعی است که سازمان سعی دارد از طریق نصب پوسترها، نوشتارها و... در جاهای مختلف متن‌های متعددی را مقابل چشم عموم قرار دهد، که قبلاً اینطور نبود. بدیهی است که همین اقدام در مردم و در مجموعه بدون اثر نیست و در ذهن ناخودآگاه ما جای باز می‌کند.

مهندس فخری رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان بوشهر

مهندس فخری با اشاره به فعالیت‌های جاری در منطقه عسلویه، بیان کرد که مرکز ما نیز به عنوان یکی از بازوهای استانی است و با تکیه بر پتانسیل‌هایی همچون نیروی انسانی و کارهای اجتماعی که تا کنون در حوزه منابع طبیعی و کشاورزی انجام گرفته است، در خدمت منطقه می‌باشد. در منطقه عسلویه، سابقه نشان می‌دهد که صدها سال پیش، کشاورزی و منابع طبیعی به عنوان اصلی‌ترین منابع درآمد در این منطقه بوده و با فرهنگ و دانش بومی که در این منطقه وجود داشته، یکی از ناب‌ترین دانش‌هایی است که در کل کشور و حتی جهان می‌توانیم در زمینه استفاده بهینه از آب و کشاورزی پایدار و تولید پایدار داشته باشیم. عکس‌های هوایی سال ۱۳۳۴ کاملاً نمایان‌گر توسعه بخش کشاورزی در این منطقه و نشان دهنده دانش بومی اندیش‌مندان این منطقه است. مسلماً در وضعیت کنونی با توسعه صنایع نفت و گاز بخشی از فعالیت‌های کشاورزی و منابع طبیعی دست‌خوش تغییراتی شده است، ولی با اطمینان به همدلی بین مردم خوب و فهیم این منطقه و دستگاه‌های دولتی، دانش بومی می‌تواند به کمک دانش امروزی آمده و کمک کند که منطقه نسبت به آن چیزی که هست بهتر شود. ما هم به عنوان یکی از اعضای کوچک این استان در خدمت این جمع هستیم و امیدواریم بتوانیم در این پروژه و هم‌چنین طرح‌های دیگری که مرتبط با توسعه پایدار است قدم‌هایی را برداریم.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

دکتر فرور، با توجه به گفتگوهای انجام گرفته میان گروه‌های حاضر، سخنرانی‌های ایراد شده و بحث و تبادل نظر حضاران در نشست ۱۷ خرداد، موارد زیر را به عنوان جمع‌بندی کارگاه بیان کرد:

- همه شاهد آن هستیم و باور داریم که با همسویی، همدلی، مشارکت و همکاری می‌توان در رفع چالش‌های موجود در منطقه قدم برداشت؛
- تلاش برای رفع چالش‌های موجود در منطقه، عملی نمی‌شود، مگر با اعتقاد به اصول و قواعد مذاکره در همگردانی (مدیریت مشارکتی، Co-management) بطوری که:
 - در این شیوه بایستی «زمین بازی» برای تمام گروه‌های ذینفع صاف و هموار باشد، تا شرایط برابری در هنگام مذاکره و صحبت گروه‌ها با یکدیگر فراهم آید؛
 - قواعد و اصولی باید در این شیوه حاکم باشد که برای هیچ گروهی تهدید و ارباب وجود نداشته باشد؛
 - هیچ گروهی و هیچ کسی خودش را بالاتر از دیگری نداند (محلی و بیرونی و...) و حق صحبت کردن از کسی را نگیرد؛

- گاهی روند هموار شدن زمین برای مذاکره گروه‌های ذینفع با یکدیگر ممکن است چندین سال طول بکشد، اما در منطقه عسلویه، با توجه به مطالب ارائه شده در نشست ۴ و ۵ خرداد (هم‌اندیشی و رهیابی با گروه‌های ذینفع: بهبود زندگی و توسعه پایدار در منطقه عسلویه) و نشست امروز، همه نشان دادند که زمین بازی می‌تواند به سرعت برای مذاکره گروه‌های ذینفع هموار شود؛

- دیدیم که هر گروهی یا هر کسی می‌تواند گله‌ها و مشکلاتش را بیان کند و با تحلیل آن مشکلات و بیان وضع فعلی مشکلات به فکر درآوردن چشم‌انداز مطلوب آینده باشد؛ بنابراین گله و شکایت‌ها در جایی تبدیل به چشم‌اندازهای مطلوب و زیبای آینده می‌شود؛
- یکی از مزایای دستیابی به چشم‌انداز مطلوب آینده این است که در ابتدای جلسه قبل از بیان مشکلات تمام شرکت کنندگان

احساس تقابل با گروه‌های مختلف دارند، میزبان (منطقه ویژه) فکر می‌کرد همه از آنها عیب و ایراد می‌گیرند و گروه‌های محلی فکر می‌کردند «روی گنجیم اما در رنجیم»، ولی بعد از اینکه چشم‌انداز مطلوب آینده توسط همگان تجسم شد، همه دیدند که

- چشم‌انداز مطلوب آینده همه گروه‌ها یکی است و نکات مشترک فراوانی در آنها وجود دارد؛
- همین یکی بودن چشم‌اندازهای مطلوب آینده باعث شد تا گروه با اتفاق نظر نقشه راه مشترکی را در مقاطع کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت ارائه بدهد، نقشه راهی که بتواند با مشخص کردن وظایف و مسئولیت‌های هر گروه در مقاطع زمانی مختلف اقدام‌هایی را برای رسیدن از وضع پر مشکل فعلی به چشم‌انداز مطلوب آینده انجام بدهد؛
- برخی از اقدام‌های کوتاه مدت قابل انجام در منطقه ممکن است با استفاده از امکانات موجود سازمان‌های دولتی، فرمانداری، استانداری، منطقه ویژه و توان و امکانات جوامع بومی و محلی به انجام برسد؛

- هدف از انجام اقدام‌هایی براساس امکانات موجود، اقدام بر اساس داشته‌ها است نه نداشته‌ها. چون در هر جامعه، حتی در فقیرترین حالتش، باز چیزهایی وجود دارد که با کمک بقیه ارگان‌ها و منابع بیرونی بتوان فعالیت‌هایی را در جهت رفع مشکلات انجام داد؛

حال با توجه به حسن نیت مسئولان منطقه ویژه و مقامات محلی در کار کردن با مردم بومی و تعامل ایجاد شده بین گروه‌های مختلف در طی دو نشست هم‌اندیشی اخیر در خرداد ماه و اتصال حلقه‌های عطوفت، مهر و درک متقابل بین گروه‌های مختلف باید اذعان کرد که **به نوعی سرمایه اجتماعی لازم برای شروع حرکت در رفع چالش‌ها به وجود آمده است.** لذا با تکیه بر مطالب عنوان شده در نشست‌ها و کارگاه‌های برگزار شده بخصوص در مورد چالش‌های موجود در منطقه، چشم‌اندازها و نقشه راه (برنامه‌های اقدام کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت) که توسط خود شماها و با اجماع نظر ارائه شده است، به سمتی پیش برویم که:

- برنامه‌های اقدام ارائه شده در موارد مختلف بررسی و تعیین شود که: اولویت‌های واقعی چیست؟ چه اقدام‌هایی شدنی و چه اقدام‌هایی نشدنی است؟ نظر گروه‌های مختلف در مورد این اقدام‌ها چیست؟ و چطور می‌توان با اجماع تمام گروه‌های ذینفع و مشارکت آنها، برنامه‌های اقدام مورد توافق را به اجرا درآورد.
- نهادی رسمی یا غیر رسمی از گروه‌های ذینفع بوجود آید (میتوان از یک کمیته برای همگردانی) شروع کرد) که در آن تصمیمات مشترک پیگیری، اعمال و مورد پایش و ارزیابی قرار داده شود.

پایان.

اسامی شرکت کنندگان کارگاه برنامه‌ریزی نقش صنایع نفت و گاز در ارتقاء

توسعه پایدار در ایران — درسهایی از تجارب بین‌المللی

ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت / سازمان	تلفن یا ایمیل
۱.	عباسعلی پرتقالی	کارشناس ارشد مهندسی نفت / شرکت نفت و گاز پارس	۸۸۹۸۹۲۵۸ Eporteghaliepogc.ir
۲.	منوچهر مرتضایی	مشاور مدیرعامل	۰۹۱۳۳۲۹۶۲۴۱
۳.	علی بهادر	مشاور مدیرعامل	...bahadori14@yahoo.com
۴.	سید سهیل قرشی	معاون مدیرعامل منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس	
۵.	هوشنگ نادرپور	بخش خصوصی	۰۹۱۷۷۱۰۰۲۹۱
۶.	علی کمالی	از اهالی عسلویه- دبیر	۰۹۱۷۷۷۴۸۰۴۷
۷.	جمعه سالمی	نماینده صیادان نخل تقی و عسلویه	Alikamali-76@yahoo.com 09173725806
۸.	عبدالرحیم امیدی	دانشجو	
۹.	جاسم قاسم نژاد	دبیر	۰۹۱۷۳۷۵۶۴۳۳
۱۰.	عبدالله زارعی	دبیر	Jasem-2442@yahoo.com 73756343 09173756411
۱۱.	علی آبگون	دبیر	۰۹۱۷۷۷۴۱۶۵۰ Ali20405005@yahoo.com
۱۲.	تاج‌الدین زارعی	مدیر هنرستان	۰۹۱۷۳۷۵۶۴۵۵ Tajaldin_2006@yahoo.com
۱۳.	سید مهران موسوی	مسئول کنترل کیفیت HSE سازمان منطقه ویژه	
۱۴.	طاهره حیدری	کارشناس HSE منطقه ویژه	۰۷۷۲۷۳۷۲۱۴۸
۱۵.	حاج آقا گنجی	امام جمعه عسلویه	
۱۶.	سید امیر طالبیان	مشاور موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی	Talebian@iies.org 0212229353
۱۷.	محمود والی‌نژاد	مدیر HSE شرکت نفت و گاز پارس	mvalinejad@yahoo.com ۰۹۱۲۱۰۳۹۴۶۸
۱۸.	پویا سپهر	تسهیلگر مؤسسه توسعه پایدار و محیط‌زیست	pouya@cenesta.org ۰۹۱۲۱۸۶۸۳۲۴
۱۹.	فرهاد فخری	رئیس مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان	lfakhri@yahoo.com ۰۹۱۷۷۷۲۸۰۰۲
۲۰.	رضا فخری	مسئول HSE پارس شمالی	Reza_fakhari@yahoo.com

۰۹۱۷۳۷۷۶۱۶۳			
	HSE-PSEEZ	محمد اعزازی	.۲۱
۰۹۱۷۳۷۲۵۶۳۵	شورای اسلامی روستای سهمو جنوبی	بوهندی کمالی	.۲۲
۰۹۱۷۱۷۲۷۱۵۳	رئیس شورای اسلامی بخش عسلویه	علی پلنگی	.۲۳
۰۹۳۶۶۴۸۲۳۶۷	کارمند و عضو سازمان مردم نهاد در عسلویه	ناصر بوهندی	.۲۴
۰۹۱۷۳۷۵۶۸۲۰	دهیار روستای سهمو جنوبی	ابراهیم مقیمی	.۲۵
۰۹۱۷۳۷۵۷۶۹۹	دهیار روستای سهمو شمالی	حسن غانمی	.۲۶
۰۹۱۲۲۰۵۵۳۶۸	جانشین رئیس HSE سازمان منطقه ویژه	عبدالواحد حیدری	.۲۷
۰۷۷۲۷۳۷۲۱۴۴	کارشناس تغذیه HSE	شالیز طاهر پرور	.۲۸
	موسسه توسعه پایدار و محیط زیست	ناهید نقی زاده	.۲۹
	موسسه توسعه پایدار و محیط زیست	مینا استقامت	.۳۰
۰۹۱۷۹۶۷۴۷۶۲	مسئول دفتر رئیس HSE سازمان منطقه ویژه	سید مرتضی حسینی	.۳۱
۸۳۷۶۳۲۵۳ sradpour@pagc.com	رئیس حفاظت محیط زیست نفت و گاز	سید رضا رادپور	.۳۲
	مشاور استاندارد بوشهر	حاج آقا محمد نصیری	.۳۳
	رئیس دفتر مشاور استاندار	آقای بوناری	.۳۴
	معاون مدیریت پژوهش و توسعه شرکت ملی نفت پارس	دکتر عماد رعایائی	.۳۵
	موسسه توسعه پایدار و محیط زیست	دکتر محمد تقی فرور	.۳۶
	رئیس مهندسی نفت دانشگاه تهران	دکتر جلالی	.۳۷
	بنیاد زمین زنده	دکتر ادگاردو گارسیا لارالدی	.۳۸
	موسسه مطالعات بین المللی انرژی وزارت نفت	آقای مهندس ملاکی	.۳۹